

بررسی وضعیت پارکهای شهری با رویکرد توسعه پایدار (مورد مطالعه: شهر شیراز)

علیرضا پاک فطرت - دانشجوی دکترای جغرافیا و برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

مسعود تقوایی* - استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

چکیده

Check the status of urban parks with Sustainable Development Approach (Case Study: Shiraz)

Abstract

Urban green space with functions, activities and services that meet the diverse ecological, social and psychological foundation for the sustainable development of the city. A significant part of the spaces in the form of parks created to optimize the management of sustainable urban development, municipalities are facing many challenges. The aim of this paper is to examine the park with urban sustainable development approach, in order to fulfill their assessment of the physical, environmental, socio-economic and cultural sustainability According to Garden Shiraz referred citizens are stopped. This research and development for the purpose, methodology, analytical and survey questionnaire is the where the researcher was used. The population included 1522 citizens referred to in Shiraz city parks, stratified random sampling proportional to the sample and the sample, respectively. The mean condition, implies that the 39 items, 23 items of assessment is less than average. The worst among the aspects related to socioeconomic and items of investment on facilities (average 38/2), investment suitable economical (average 40/2), parking lots in the park (mean 44/2), Distribution fair park (mean 51/2), of distribution facilities and services available at the park in different areas (average 7/2), respectively.

Keywords: green spaces, urban parks, sustainable development, the city of Shiraz.

فضای سبز شهری با کارکردها، فعالیت‌ها و خدمات متنوع خود که واجد ارزش اکولوژیکی، اجتماعی و روانی است، شالوده توسعه پایدار شهر می‌باشد. بخش قابل توجهی از این فضاها در قالب پارکها ایجاد می‌شود که مدیریت بهینه آن در راستای توسعه پایدار شهری، شهرداریها را با چالشهای بسیار مواجه کرده است. لذا این مقاله با هدف بررسی وضعیت پارکها با رویکرد توسعه پایدار شهری، ارزیابی آنها در راستای تحقق ابعاد کالبدی، زیست محیطی، اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی توسعه پایدار را بر اساس دیدگاه شهروندان مراجعه-کننده به پارکهای شهر شیراز دنبال می‌نماید. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و توسعه‌ای، از نظر روش، توصیفی- تحلیلی و پیمایشی می‌باشد که در آن از ابزار پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. جامعه آماری شامل ۱۵۲۲ نفر از شهروندان مراجعه کننده به پارکهای شهر شیراز، به روش نمونه گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم نمونه و استفاده از فرمول کوکران، بوده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که میزان میانگین وضعیت پارکهای شیراز در راستای تحقق توسعه پایدار، ۲/۹۳ (از ۱ تا ۵) می‌باشد که نشان دهنده وضعیت نه چندان مطلوب پارکها است. بررسی میانگین وضعیت، بیانگر این نکته است که از ۳۹ گویه، وضعیت ۲۳ گویه کمتر از حد متوسط ارزیابی شده است. بدترین وضعیت در بین ابعاد مربوط به بعد اقتصادی- اجتماعی و گویه‌های وضعیت سرمایه گذاری بر امکانات اغذیه فروشی (میانگین ۲/۳۸)، وضعیت سرمایه گذاری مناسب اقتصادی (میانگین ۲/۴۰)، وضعیت پارکینگ در پارکها (میانگین ۲/۴۴)، وضعیت توزیع عادلانه پارکها (میانگین ۲/۵۱)، وضعیت توزیع عادلانه امکانات و خدمات موجود در پارکها در مناطق مختلف (میانگین ۲/۵۷) می‌باشد. مصرف قلیان و مواد مخدر و حضور ارادل و اوباش از مهمترین آسیبهای اجتماعی موجود در پارکها بوده است. بهترین راهبردهای پیشنهادی در ارتقاء نقش پارکها در تحقق توسعه پایدار شهری، توسعه پارکها با توجه به نیازهای گروه هدف، افزایش قابلیت دسترسی، افزایش سرمایه گذاریهای مناسب اقتصادی و بهره گیری از تجهیزات و امکانات مناسب، ارتقاء شیوه‌های مدیریت فنی در پارکها و اتخاذ رویه عدالت محورانه می‌باشد.

واژگان کلیدی: فضای سبز، پارکهای شهری، توسعه پایدار، شهر شیراز.

مقدمه

پیامدهای توسعه شهری و در نتیجه آن کاهش سهم فضای سبز و باغ‌های شهری و پیچیدگی معضلات زیست‌محیطی، موجودیت فضای سبز و گسترش آن را اجتناب‌ناپذیر کرده‌اند؛ بگونه‌ای که امروزه مفهوم شهرها بدون وجود فضای سبز در اشکال مختلف آن دیگر قابل تصور نیست. شهرها به عنوان کانونهای تمرکز فعالیت و زندگی انسانها، برای اینکه بتوانند پایداری خود را تضمین نمایند، چاره‌ای جز پذیرش ساختار و کارکردهای مؤثر سیستم‌های طبیعی ندارند. لذا امروزه وجود فضای سبز در کنار بخش فیزیکی و بی‌جان شهرها در راستای ایفای نقش‌های متعدد از قبیل کارکردهای کالبدی، زیست‌محیطی، روانشناختی و اجتماعی و ... امری بدیهی است (اذانی و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۳). بطوری که در برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ای، به خصوص از دهه ۱۹۸۰ به بعد که الگوی توسعه پایدار برای تمامی جنبه‌های توسعه‌ای مدنظر قرار گرفت، جایگاه فضاهای سبز به عنوان یک رکن توسعه پایدار حائز اهمیت شده است (لاهیجانیان و شیعه بیگی، ۱۳۸۹، ص ۷۲). مهم‌ترین تأثیر فضای سبز در شهرها تعدیل دما، افزایش رطوبت نسبی، لطافت هوا و جذب گرد و غبار است (پورااحمد، ۱۳۸۸، ص ۳۱). بعلاوه فضاهای سبز شهری می‌توانند فشارهای روحی - روانی و نیازهای جسمی انسان شهرنشین را نیز کاهش دهند (موسی کاظمی و علی اکبری، ۱۳۸۹، ص ۱۳۶). امروزه بخش قابل توجهی از فضای سبز شهری در قالب پارکها ایجاد می‌شود. پارکها (بوستانها) علاوه بر ایجاد زیبایی از منظر شهرسازی، می‌توانند مکان مناسبی برای گذراندن اوقات فراغت شهروندان و انجام فعالیتهای فرهنگی، اجتماعی و تفریحی محسوب شوند. اما بررسی نتایج پژوهشهای مختلف نشان می‌دهد که پارکها و فضای سبز با مشکلات و چالشهای مختلفی از جمله عدم توزیع عادلانه در سطح شهر، عدم توجه به شرایط فرهنگی، اجتماعی، بومی، نیازها، خواسته‌ها

و ویژگیهای شهروندان، عدم توجه به استانداردهای لازم در طراحی و عدم مشارکتهای مردمی مواجه می‌باشند و تمامی این موارد مدیریت بهینه آنها را با چالش رو به رو کرده که کلانشهر شیراز نیز از این امر مستثنی نبوده است. در دهه‌های اخیر، شهرهای بزرگ ایران از جمله کلانشهر شیراز، در طی روند بازسازی کشور؛ شاهد رشد و توسعه چشمگیری بوده‌اند. رشد جمعیت و توسعه شهرنشینی در این سکونتگاه‌ها از یک سو و ساختار فضایی نامتعادل، بی‌هدایتی در تخصیص منابع و کمبود شدید و توزیع ناعادلانه خدمات شهری از سوی دیگر منجر به افزایش آلودگی‌های زیست‌محیطی و نیز برهم زدن روابط اجتماعی سنتی و سلامت روانی ساکنان شهرها شده است که در صورت عدم چاره‌اندیشی و پیش‌بینی تدابیر لازم، باعث بروز مشکلاتی در سطح وسیع جامعه می‌گردد.

شهر شیراز با دارا بودن ۳۴۸,۳۵۹,۱ نفر جمعیت در سال ۱۳۸۵ و ۶۶۵,۴۶۰,۱ نفر در سال ۱۳۹۰ (مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰)، به عنوان یکی از کلانشهرهای کشور، در طی دهه‌های اخیر رشد و توسعه شدیدی را تجربه کرده است به طوری که مساحت محدوده شهری شیراز از ۱۴۳۳۵ هکتار در سال ۱۳۸۵ به ۱۹۳۲۲ هکتار در سال ۱۳۹۰ رسیده است که این امر علاوه بر تخریب فضاهای سبز شهری، نارسایی‌های را در برخورداری مطلوبتر از اینگونه فضاها برای شهروندان فراهم آورده است. از سوی دیگر رشد و توسعه سریع جمعیت شهر شیراز سبب شده است تا پارک‌ها و فضای سبز آن با تناسب، رشد پیدا نکرده و نارسایی‌های عدیده‌ای در بهره‌مندی از این فضاهای به وجود آید که از جمله آن می‌توان به کمبود فضاها، دسترسی نامناسب به پارک‌ها و فضای سبز، کمبود امکانات و تجهیزات اشاره نمود. بنابراین در راستای پیامدهای توسعه شهری و پیچیدگی معضلات زیست‌محیطی آنها، برنامه‌ریزی در زمینه فضای سبز شهری و توسعه و گسترش آن

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۱۸۰

بیش از هر زمان دیگری ضروری است. فضای سبز شهری به عنوان بخشی از فضاهای باز شهری نه تنها واجد ارزش اکولوژیکی است، بلکه خدمات اجتماعی و روانی بسیاری را ارائه می‌کند و به دلیل نقش مهمی که در برقراری تعاملات اجتماعی و گذران اوقات فراغت برای اقشار مختلف جامعه ایفا می‌کند، ارزشمند است. بنابراین در شهرهای بزرگ به ویژه شهر شیراز، چنانچه فضای سبز به عنوان بخشی از خدمات شهری و نیز عنصری تاثیرگذار در نیل به توسعه پایدار شهری ضرورت یافته باشد؛ باید از نظر وجوه کمی و کیفی و همچنین به لحاظ توزیع فضایی، عادلانه و متناسب با نیازهای جامعه و شرایط اکولوژیکی شهر باشد تا بتواند تنوعی از فرصت‌ها را ارائه نموده و منافع قابل توجهی از طریق مشارکت در سیستم‌های اکولوژیکی، زندگی اجتماعی و مجموعه‌های فیزیکی فراهم آورد. لذا فراهم‌سازی بستری مناسب جهت ارزیابی و سنجش وضعیت فضای سبز شهری و شاخص‌های مرتبط به آن، در فرآیند برنامه‌ریزی و توسعه به ویژه توسعه پایدار شهری شیراز امری لازم و ضروری است. در واقع بدون وجود چنین بستری بحث در مورد همه ابعاد توسعه پایدار به ویژه در این شهر و سایر کلانشهرهای مشابه بحثی بی‌مورد و بیهوده خواهد بود. انجام چنین پژوهشی به دلیل رویکردی مبنی بر ایفای نقش موثر پارکها و فضای سبز در ایجاد پایداری شهری، می‌تواند به عنوان الگویی جهت برنامه‌ریزی و توسعه پایدار شهرها مورد استفاده قرار گیرد. برنامه‌ریزی و توسعه پارکها و فضاهای سبز به منظور ساماندهی فضاهای سبز موجود، تعیین کمبودها، متناسب با نیازها و قابلیت‌ها از ضروری‌ترین نیازهای مدیریت و برنامه‌ریزی شهری در کلانشهر شیراز محسوب می‌شود که در پژوهش حاضر سعی بر آن شده است تا ضمن شناسایی شاخصهای مرتبط با پایداری، بین وضعیت پارکها و فضاهای سبز شهری شیراز و روند توسعه آن به گونه‌ای پایدار، ارتباطی منطقی برقرار شود. لذا این

پژوهش با هدف بررسی وضعیت پارکهای شهری با رویکرد توسعه پایدار شهری، ارزیابی وضعیت پارکها در راستای تحقق ابعاد کالبدی-ساختاری، زیست محیطی، اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی توسعه پایدار را بر اساس دیدگاه شهروندان مراجعه‌کننده به پارکهای شهر شیراز دنبال می‌نماید. برخی از مطالعات انجام شده در زمینه پژوهش حاضر به شرح ذیل می‌باشند:

بسیاری از مشاهدات و مطالعات بیانگر این است که فضای سبز در بهبود سلامتی، رفاه و احساس خوشبختی افراد تاثیرگذار می‌باشد. از جمله این موارد مطالعه کاپلان (۱۹۹۵) نشان‌دهنده تاثیر فضای سبز بر سلامت فیزیکی و مطالعه آلریچ و همکاران (۱۹۹۱) مبنی بر تاثیر فضای سبز در کاهش استرس، پژوهشهای جنز و همکاران (۲۰۰۹) و سوگیاما و همکاران (۲۰۰۸ و ۲۰۱۰) تاکید بر تاثیر فضای سبز در بهبود و انجام فعالیتهای فیزیکی بیشتر، مطالعه تاکانا و همکاران (۲۰۰۲) افزایش طول عمر، پژوهش فرنسیس و همکاران (۲۰۱۲) حاکی از تاثیر بر افزایش تعاملات اجتماعی و مطالعه امبری و فلیمنگ (۲۰۱۳) و مکرون و موراتو (۲۰۱۳) و برترام و ردانز (۲۰۱۴) تاثیر این فضاها بر شادی، ایجاد رفاه و افزایش رضایتمندی از زندگی می‌باشد. بسیاری از مطالعات نشان‌دهنده این است که استفاده از فضای سبز با ترس از جرائم اجتماعی همراه است که از جمله، مطالعه اسپیرجین (۲۰۱۰) می‌باشد. برخی از مطالعات نشان می‌دهند فضاهای سبز به عنوان محل‌های با ریسک بالا و خطرناک محسوب می‌شود (Jorgensen et al, ۲۰۰۷) و مردم از رفتن به این مکان‌ها هراس دارند (Jorgensen and, ۲۰۰۷, Anthopolou&Van den berg and Ter heijne, ۲۰۰۵). در بسیاری از مطالعات ترس از وقوع جرم، مانع از رفتن و استفاده از فضای سبز عنوان شده است (Mc Cormack et al, ۲۰۱۰).

- کالس و همکاران (۲۰۰۱) در گزارشی با عنوان «توسعه فضاهای سبز شهری به منظور ارتقاء کیفیت زندگی

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۱۸۱

در شهرها و حاشیه آنها: معیار اجتماعی برای ارزیابی و توسعه فضاهای سبز شهری « بر تعیین معیارهای اجتماعی و پارامترهای آنها به منظور درک اهمیت اجتماعی فضای سبز تاکید نمودند.

- امین زاده و افشار (۱۳۸۱) در مقاله‌ای با عنوان «طراحی و الگوهای رفتاری: پیشنهادی برای بهسازی پارک های شهری»، به دو مقوله فضاهای شهری (به طور خاص پارک ها) و آسیبهای اجتماعی (به طور خاص اعتیاد) می پردازند.

- تقوایی و محمودی نژاد (۱۳۸۵) در مقاله خود با عنوان «توسعه پایدار و رفاه اجتماعی شهروندی» با هدف تبیین نظریه های توسعه پایدار و تامین رفاه اجتماعی که بصورت مطالعه مروری انجام شده است، توسعه انسانی را شاخص توسعه پایدار می دانند که به شکل-گیری سرمایه اجتماعی و ایجاد عدالت اجتماعی کمک می کند. آنها بیان می کنند که مفهوم پایداری با بسترسازی رفاه شهروندی ممکن می شود. لذا رفاه شهروندی محور توسعه پایدار شهری است که افزایش امنیت انسانی و رضایتمندی اجتماعی را می سازد.

- «ارزیابی کیفی نقش فضاهای سبز شهری و بهینه سازی استفاده شهروندان از آن در شهرکرد» عنوان و هدف مقاله ای است که محمدی و همکارانش (۱۳۸۶) تحریر کرده اند. روش انجام تحقیق به صورت اسنادی-تحلیلی و پیمایشی است که بخش اعظم اطلاعات به صورت توزیع ۱۰۰ پرسشنامه بین مراجعان به پارک ملت و لاله و تحلیل نهایی آنها انجام شده است. یافته های تحقیق نشان داد که پارکها و فضاهای سبز شهری از مهمترین عوامل موثر در شکل دهی به پایداری اجتماعی و همبستگی های شهری اند. ولی عواملی مانند مشکلات زندگی شهری، ایمنی پارک و فضاهای سبز، امنیت و متناسب نبودن امکانات مورد نیاز برای گروه های مختلف سنی و جنسی در این مکان ها از جمله عوامل کاهش تمایل شهروندان برای استفاده از این عرصه ها می باشند.

- «ارزیابی توسعه پایدار شهری کلانشهر شیراز» مقاله ای دیگر است که شیخ الاسلامی و همکاران (۱۳۸۸) به آن اقدام کرده اند. آنها پس از ارزیابی وضع موجود شهر شیراز، نظام و روند توزیع فعالیتها، خدمات و چگونگی بهره برداری از منابع و تحلیل سیاستها و برنامه های اجرایی با انجام مطالعه کتابخانه ای، بررسی های تطبیقی و به صورت استدلالی- تحلیلی نتیجه می گیرند که روند توسعه کلانشهر شیراز مطلوب نبوده است.

- مقاله ای توسط موسی کاظمی و علی اکبری (۱۳۸۹) به منظور آزمون این فرضیه که سرانه های فضای سبز با وجود پایین بودن نسبت به سرانه های ملی و جهانی، در سطح مناطق شهر از توزیع متعادلی برخوردار نیستند، ضمن دستیابی به نماگرهای منتخب در بعد پایداری زیست- اجتماعی و بهره گیری از مدل استاندارد کردن و آزمون T-Test، وضعیت پایداری نواحی شهری را از نظر میزان بهره مندی از فضاهای سبز شهری مورد بررسی قرار گرفت و در نهایت نواحی را در پنج سطح پایدار، نیمه پایدار، بینابین و نیمه ناپایدار دسته بندی می کنند. نتایج نشان می دهد که شهر ایلام هم کمبود فضای سبز دارد و هم دارای توزیع نابرابر فضای سبز می باشد.

- در طرح تحقیقی که خاتون آبادی (۱۳۸۹) با عنوان و هدف «شناسایی ویژگیها و دیدگاه های شهروندان در زمینه اولویتها، نیازها و نحوه مشارکت در حفظ و نگهداری پارکهای شهر اصفهان» انجام داد، نتایج نشان داد مهمترین مشکلات امنیتی- ایمنی فضای سبز شامل: معتادان، افراد ولگرد و لابلالی، مشکلات بهداشتی شامل: سرویسهای بهداشتی، سطل های زباله و...، مشکلات اداری شامل: اعمال سلیقه مدیران، تفاوت فرهنگ طراحان با کاربران پارک، عدم استفاده از مشارکت مردمی در نگهداری پارک ها، عدم محدودیت زمانی و مکانی در بهره برداری از پارک، عدم شناسایی کلی موانع ورود به پارک، تفاوت و تعدد مدیریت در تعیین کاربری های

شهری، تخریب فضای سبز کنار زمینهای ورزشی، مغایرت کاربری با کاربری در استفاده از فضای سبز، استفاده فرا ظرفیتی از پارک‌ها، مشاغل کاذب در پارک‌ها، مدیریت به جای کارشناس مداری، عدم وجود بودجه‌های دولتی به شهرداریها و یکنواختی طراحی پارک‌ها در کل شهر می‌باشد.

- بهمن پور و محرم زاده (۱۳۸۹) در مقاله «توسعه پایدار فضاهای سبز شهر تهران» به بررسی ویژگیهای فضاهای سبز شهری در سطح تهران اقدام نمودند. نتایج نشان داد که وضعیت از روند رو به رشد برخوردار است. تهدیدهای عمده فضای سبز شهری در تهران عبارتند از: عدم تدوین طرح جامع فضای سبز، عدم نظارت بر حسن اجرای قوانین و مقررات، آفات و بیماریهای گیاهی، کم‌رنگ بودن نقش مشارکتهای مردمی، فقدان آموزش، تصرف و تخریب باغها.

- طبری و همکاران (۱۳۹۱) به پژوهشی با هدف ارزیابی پارک‌های شهری (ولیعصر و سراج) و بهینه‌سازی قابلیت استفاده آنها برای شهروندان قایم‌شهر (استان مازندران) اقدام نمودند. روش این تحقیق به صورت اسنادی-تحلیلی و پیمایشی بوده و یافته‌ها با توزیع ۱۱۷ پرسشنامه بین استفاده‌کنندگان پارک صورت پذیرفت. نتایج نشان داد که در هر دو پارک، مبلمان و امکانات ایمنی پارک در حد متوسط بوده اما به لحاظ امکانات فرهنگی، پارک سراج نسبت به پارک ولی عصر در جایگاه ضعیف‌تری قرار دارد؛ این در حالی است که هیچ اجزایی از عناصر مورد مطالعه این پارک‌ها در شرایط مطلوب نبوده است.

- در مقاله‌ای با عنوان «نگرشی بر فضای سبز کلان شهر تبریز» که توسط پاسبان اسلام و همکاران (۱۳۹۲) نوشته شده است، هدف از مطالعه، ارزیابی وضع موجود فضای سبز کلان شهر تبریز و پیشنهاد راهکارهایی برای بهبود کیفی آن بوده است. مهمترین مشکلات فضاهای سبز تبریز، شکسته شدن ریفيوژها و خروج آب از آنها، نشت

نمک آب حاصل از نمک پاشی در زمستان به پای درختان، نصب انواع موانع فیزیکی در ریفيوژهای کنار خیابان و فضای سبز میادین است. از طرفی درخت کاری‌های حاشیه کنار گذرها در معرض تصادف خودروها و آسیب در اثر عملیات عمرانی قرار دارند همچنین آبیاری آنها با تانکر بسیار دشوار است. همچنین در نهایت پیشنهاد شده است که رعایت ترکیب گونه‌ای از نظر تناسب و سازگاری آنها با یکدیگر و حفظ و ایجاد زیبایی منظر و تامین اکسیژن مد نظر باشد.

- تقوایی و کیومرثی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان ارزیابی و مکانیابی بهینه پارکهای ناحیه‌ای و منطقه‌ای شهر شیراز با استفاده از مدل تحلیل سلسه مراتبی اقدام نمودند. نتایج بررسی آنها حاکی از تمرکز شدید پارکهای شهری و همپوشانی بسیار بالای حوزه نفوذ پارکهای شهری در مقیاسهای ناحیه‌ای و منطقه‌ای است.

- ملکی و همکاران (۱۳۹۴) به ارزیابی فضای سبز شهری ایرانشهر در ابعاد اجتماعی، فرهنگی، روانی و امنیتی و با روش توصیفی-تحلیلی پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که فضاهای سبز ایرانشهر علاوه بر آثار مثبتی مثل تجمعات دوستانه، برقراری ارتباطات اجتماعی شهروندان ایرانشهری، قابلیت‌های فرهنگی پارک‌ها، کاهش افسردگی و استرس و نشاط آور بودن آنها، دارای تبعات منفی مثل افزایش جرم و جنایت، فروش مواد مخدر، تجمع معتادین و افراد بزهکار و کاهش ورود زنان و دختران نیز می‌شوند. این آثار منفی بیشتر در پارک‌های ناحیه‌ای و محله‌ای مشاهده می‌شود.

- شیتکه و همکاران (۲۰۱۶) با استفاده از ۳۱۵ پرسشنامه در شهر کراچی (پاکستان) و ۱۱۸ پرسشنامه در شهر هوچی-مین (ویتنام) به مطالعه بر نحوه استفاده از فضاهای سبز شهری پرداختند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد در محدوده‌های مورد مطالعه، دلیل اصلی مراجعه به پارک‌ها، پیاده‌روی و گذران اوقات فراغت همراه با دوستان

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۱۸۳

و خانواده می باشد. علاوه بر این قابلیت دسترسی عامل مهمی در جهت استفاده از پارک ها بوده است.

سئوال های تحقیق عبارتند از:

۱. آیا پارک های شهر شیراز (توسعه فضاهای سبز عمومی) نقش مطلوبی را در راستای توسعه پایدار شهری ایفا کرده اند؟ و از دیدگاه شهروندان مراجعه کننده، وضعیت موجود به چه میزان در راستای تحقق توسعه پایدار (در ابعاد مختلف) بوده است؟

۲. از دیدگاه شهروندان مراجعه کننده به پارکها آسیبهای اجتماعی موجود در پارکهای شهر شیراز به چه میزان می باشند؟

۳. آیا بین وضعیت موجود پارکها در راستای تحقق توسعه پایدار شهری اختلاف معنی داری وجود دارد؟

- مفاهیم، دیدگاه ها و مبانی نظری

- فضای سبز

فضای سبز شهری می تواند به عنوان مکان های تفریحی با مقدار قابل توجهی درختزار و نواحی نیمه طبیعی تعریف شود (Kong & Nakagoshi, ۲۰۰۶). در بیان دیگر، فضای سبز شهری بخشی از فضای باز شهری است که عرصه های طبیعی یا مصنوعی آن تحت استقرار درختان، درختچه ها، گلها، چمن ها و سایر گیاهانی است که بر اساس نظارت و مدیریت انسان با در نظر گرفتن ضوابط، قوانین و تخصصهای مرتبط به آن برای بهبود شرایط زیستی، زیستگاهی و رفاهی شهروندان و مراکز جمعیت غیر روستایی، حفظ و نگهداری و یا بنا می شوند (مجنونیان، ۱۳۷۴، ص ۴۰). منظور از فضاهای سبز شهری، نوعی از سطوح کاربری زمین شهری با پوشش های گیاهی انسان ساخت است که هم واجد «بازدهی اجتماعی» و هم واجد «بازدهی اکولوژیکی» هستند.

- پارک های شهری

پارک در لغت به معنی توقف است و عموماً به

آن دسته از زمین های شهری که برای تفریح و گذراندن اوقات فراغت مردم اختصاص داده می شوند، گفته می شود. از طرفی این فضا، نسبت به سایر فضاهای سبز بازدهی اکولوژیکی و اجتماعی بسیار بالایی دارد. پارک های شهری: پارک هایی هستند که دارای جنبه های تفریحی، فرهنگی و زیست محیطی-اند، و نقش آنها سرویس دهی به شهروندان مناطق مختلف شهر می باشد (مشکینی و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۹۵).

- توسعه و توسعه پایدار شهری

اصطلاح و ایده توسعه به صورت فراگیر پس از جنگ جهانی دوم و از اوایل قرن نوزدهم مطرح شد و معنای لغوی آن بر پیشرفت، بسط، ترقی، نمو، وسعت دادن سطح و نیز گسترش دامنه اشاره دارد. اکثر نظریه پردازان، «توسعه» را تغییرات اساسی در ساختار جامعه می دانند که موجب افزایش ظرفیت های تولیدی، بهبود شرایط زندگی، افزایش کیفیت زندگی و توزیع ثمره های آن در جامعه می شود (اردشیری، ۱۳۷۹، ص ۷). همچنین توسعه را کشف روشهای دستیابی به حرکتی تکاملی به شمار می آورند که پدیده های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی را متعادل و متوازن می سازد و شرایطی نوین را برای پویایی اجتماعی، اقتصادی و تحقق عدالت فراهم می کند. لمن نیز توسعه پایدار را «فرایند اصلاح و بهبود اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و مبتنی بر فن آوری ها که همراه با عدالت اجتماعی باشد، به طریقی که اکوسیستم را آلوده نکند و منابع طبیعی را تخریب نکند، تعریف می کند. توسعه پایدار به معنی افزایش منابع انسانی، توانمندسازی جوامع به سمت افزایش توانمندیهای اقتصادی، اجتماعی، فن آوری و فرهنگی است» (مفیدی شمیرانی و افتخاری مقدم، ۱۳۸۸، ص ۱۸). در یک دید کلی اهداف اصلی توسعه پایدار شامل اهداف اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی است که دارای روابط متقابلی با یکدیگر می باشند (شیخ الاسلامی و همکاران، ۱۳۸۸، ص ۳۳). در

چند دهه اخیر تغییرات اساسی در پارادایم توسعه متعارف به سمت پارادایم توسعه پایدار صورت گرفته است، این تغییرات مبانی متعارف توسعه مانند رشد اقتصادی را کنار گذاشته و ضمن تاکید نسبی بر آن، تلاش‌های اساسی خود را بر توسعه انسانی، کیفیت زندگی، برابری، رفع محرومیت و فقر معطوف کرده است (نقدی و محمدپور، ۱۳۸۹، ص ۲۱۶). مایکل تودارو معتقد است که توسعه را باید جریانی چند بعدی دانست که مستلزم تغییرات اساسی در ساخت اجتماعی، طرز تلقی عامه مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه کن کردن فقر مطلق است. توسعه در اصل باید نشان دهد که مجموعه نظام اجتماعی، هماهنگ با نیازهای متنوع اساسی و خواسته‌های افراد و گروه‌های اجتماعی در داخل نظام، از حالت نامطلوب زندگی گذشته خارج شده و به سوی وضع یا حالتی از زندگی که از نظر مادی و معنوی بهتر است، سوق می‌یابد. در قالب فرایند توسعه در دهه‌های اخیر، حفاظت از منابع طبیعی که در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ بیشترین توجه را به خود معطوف کرده بود، در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ جای خود را به مقررات اصلاحی و انعطاف پذیر بر پایه کارایی داد. از دهه ۱۹۹۰ به بعد، مفهوم توسعه پایدار و جوامع پایدار، جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است. پایداری می‌تواند معانی بسیار و جنبه‌های مختلف را در برداشته باشد که از یک هدف اکولوژیکی تا اصولی برای فعالیت‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی را شامل می‌شود. در حقیقت توسعه پایدار محل تلاقی جامعه، اقتصاد و محیط زیست است. سیر تحول نظری مفهوم توسعه پایدار از اولین تعریف رسمی آن در سال ۱۹۸۷ در گزارش کمیسیون برانتلند تا کنفرانس استانبول نشان می‌دهد که رویکرد توسعه پایدار از دیدگاه اولیه و صرفاً محیط‌گرا و ضعف در پرداختن نیازهای انسان در محیط‌های مصنوع و عدم ارائه راهکارهای اجرایی برای تحقق اهداف آن، به سوی رویکرد سیاستگذاری

برای پایداری توسعه شهر در جریان است. پایداری شهری مفهومی است که در پی طرح توسعه پایدار به عنوان الگوواره‌ای جدید در جهان مطرح گردید. ریشه‌های نگرش توسعه پایدار به نارضایتی از نتایج توسعه و رشد اجتماعی- اقتصادی در شهرها از منظر بوم‌شناسی (اکولوژی) بر می‌گردد. این الگوی جدید توسعه پایدار، حول حساسیت‌های زیست‌محیطی و به بیان دقیق‌تر بوم‌شناختی شکل گرفت و اشارات اولیه آن برای سیاست‌های توسعه شهری، حفظ فضای سبز و پاکیزگی آب، جلوگیری از آلودگی هوا و کاهش تولید زباله در سطح محلی بود. لیکن به تدریج سیاست‌های پایداری به پهنه‌های جغرافیایی گسترده تری روی آورد و افزون بر بعد بوم‌شناسانه، به بعد اجتماعی- اقتصادی نیز توجه کرد. از این رو شهر پایدار شهری است که برآمده از ذهنیت و امکان ارتقاء همیشگی سلامت اجتماعی- اقتصادی می‌باشد (پورجعفر و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۳۵). توسعه پایدار شهری شکلی از توسعه امروزی است که توان توسعه مداوم شهرها و جوامع شهری نسل‌های آینده را تضمین می‌کند (Hall, ۱۹۹۳:۲۲) از نظر کالبدی توسعه پایدار شهری به معنی تغییراتی است که در کاربری زمین و سطوح تراکم به عمل می‌آید تا ضمن رفع نیازهای ساکنان شهر در زمینه مسکن، حمل و نقل، اوقات فراغت و غذا، در طول زمان شهر را از نظر زیست‌محیطی قابل سکونت و زندگی، از نظر اقتصادی بادوام و از نظر اجتماعی همبسته نگهدارد (Mukoko, ۱۹۹۶:۶۶) توسعه پایدار شهری نه به معنای توسعه پایدار هر یک از زیر سیستم‌های اقتصادی، یا زیست‌محیطی به تنهایی و نه به معنای افزایش پایداری این زیرسیستم‌ها است. بلکه تلاش می‌کند که رشد اقتصادی، بازسازی اکولوژیکی، حفاظت زیست‌محیطی و پیشرفت اجتماعی را متعادل سازد و دشواری این چالش، آن را به یک نقطه تمرکز عمده تحقیقات در سرتاسر جهان تبدیل نموده است. با توجه به پیچیدگی

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۱۸۵

ذاتی شهرها و ابعاد مختلف تاثیرگذاری آنها، شناخت عوامل اصلی و کلیدی در جهت دستیابی به پایداری شهری ضروری به نظر می‌رسد. بر اساس دیدگاه صاحب نظران رسیدن به پایداری بدون شناخت شهرها به عنوان مهم‌ترین نمود تمدن بشری به نظر غیر ممکن می‌رسد (قرخلو و حسینی، ۱۳۸۵، ص ۱۵۸). لذا شناخت وضع موجود در اولویت قرار دارد. علاقه به ارزیابی پایداری شهری از سال ۱۹۹۰ افزایش یافته است (حسین زاده دلیر و همکاران، ۱۳۸۸، ص ۴). حمدی و همکاران (۱۳۸۸) به نقل از پارسائیان بیان می‌کنند که توسعه پایدار شهری باید به سه اصل اساسی پایداری زیست محیطی، پایداری عوامل فرهنگی و اجتماعی و پایداری اقتصادی توجه کند (حمدی و همکاران، ۱۳۸۸، ص ۵۵).

- اهمیت و نقش فضای سبز در ایجاد پایداری شهری

پیامدهای توسعه شهری و پیچیدگی معضلات زیست محیطی موجود در شهرها، اهمیت فضای سبز را خاطر نشان می‌سازد. شهرها به عنوان کانون‌های تمرکز فعالیت و زندگی انسانها برای اینکه بتوانند پایداری خود را تضمین کنند، چاره‌ای جز پذیرش ساختار و کارکردی موثر از سیستمهای طبیعی ندارند. افزایش فضای سبز این پتانسیل را دارد که اثرات نامطلوب شهرنشینی را کاهش و ساخت شهرها را برای زندگی جذاب تر کند. شهر یک سیستم پویاست و فضای سبز نقش بسزایی در کاهش تراکم شهری، ایجاد مسیرهای هوایی و ذخیره زمین برای گسترش آینده شهر دارد که بسیار ارزشمند است. فضای سبز شهری بر اساس کارکردهای متنوع خود، نقش برجسته‌ای در ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان ایفا می‌کند (تقوایی و کیومرثی، ۱۳۹۲، ص ۲۸) و از این رو عامل کلیدی در شکل‌گیری شهر پایدار می‌باشد. براساس تفکر سیستمی فضای سبز پایدار فضای سبزی است که حداکثر کارایی در دراز مدت با حداقل اثرات منفی بر محیط خود داشته باشد.

توجه به تعادل بین هزینه‌ها و کارکردهای حاصل از فضای سبز، تعادل داده‌های اطلاعاتی و فرهنگی فضاها با فرهنگ بومی جامعه و همچنین تعادل اکولوژیکی آن با محیط اطراف همراه با مدیریتی کارا به پایداری فضای سبز منجر می‌شود.

فضای سبز به دلیل ایجاد عملکردهای زیست محیطی، اکولوژیکی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و روانی حائز اهمیت است (تقوایی و کیومرثی، ۱۳۹۲، ص ۲۸). فضای سبز از جنبه‌های زیست محیطی با جذب آلاینده‌های هوا و تصفیه هوا، تثبیت میکروکلیم و تعدیل دما، کنترل فرسایش و لغزش خاک و روانابهای شهری، کاهش آلودگی صوتی، زیستگاه حیات وحش به ویژه پرندگان در شهر نقش بسزایی در توسعه پایدار شهری خواهد داشت. فضای سبز بین اعضای اجتماع و محیط پیرامون رابطه مستحکمی برقرار می‌کند، به این ترتیب شهر را قابل سکونت تر و تحمل پذیرتر می‌کند. این امر برای اجتماعی که می‌خواهد پایدار باشد اساسی است. آثار اجتماعی و فرهنگی فضای سبز به صورت ایجاد تعامل اجتماعی بهتر بین افراد، ایجاد پیوند اجتماعی بین طبقات مختلف (اجتماعی شدن افراد)، پر کردن اوقات فراغت، بالا بردن ضریب مشارکت پذیری شهروندان، صورت می‌پذیرد. فضاهای سبز و پارکها آثار مثبت روحی و روانی بر انسان‌ها دارد. دانشمندان پی برده‌اند که فضای سبز علاوه بر کارکهای فوق می‌تواند به کاهش استرس و ایجاد آرامش و آسایش، جوان‌سازی و کاهش خشونت مردم کمک کند و می‌تواند با کارکردهای روانشناسی و فرهنگی خود انتشار عقاید و افکار ارزشی ترویج دهد. از سوی دیگر با جذب گردشگران و رونق تجارت، افزایش قیمت زمین و املاک و مستغلات و در نتیجه افزایش میزان مالیات دریافتی توسط شهرداری (هاشمی و همکاران، ۱۳۸۸، ص ۷۵) می‌توان به عنوان منابع و منافع اقتصادی از آنها بهره جست (Chisura, ۲۰۰۴:۱۳۰).

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و توسعه‌ای، بر حسب نحوه گردآوری داده‌ها، توصیفی و به صورت پیمایشی می‌باشد که در آن از ابزار پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش، شهروندان مراجعه کننده به پارک‌های شهری بوده که بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای و با استفاده از فرمول کوکران ۱۵۲۲ بر اساس حجم نمونه انتخاب شده‌اند. ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه، که مشتمل بر اطلاعات دموگرافیک و سنجش گویه‌ها بر مبنای مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت (۱= بسیار کم تا ۵= بسیار زیاد) بوده است. روایی صوری آن بر اساس نظر اساتید و صاحب نظران مورد تایید قرار گرفت و از ضریب آلفای کرونباخ به منظور به دست آوردن میزان پایایی تحقیق استفاده شد و میزان ضریب آلفای کرونباخ متغیر توسعه کل (همه ابعاد) ۰/۹۱ و برای ابعاد مختلف ساختاری- کالبدی ۰/۷۰، زیست محیطی ۰/۸۱، اقتصادی- اجتماعی ۰/۷۶ و فرهنگی- آموزشی ۰/۸۲ بدست آمد. در نهایت نرم افزار آماری SPSS جهت تحلیل داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت. پرسشنامه تحقیق شامل اطلاعات دموگرافیک، دو سوال مرتبط به هدف از مراجعه به پارکها و نوع مراجعه به پارکها و سوالات

جدول ۱. ویژگیهای پاسخگویان مورد مطالعه

ردیف	متغیر	فراوانی	درصد فراوانی	درصد معتبر
۱	مرد	۹۰۶	۵۹/۵	۶۱/۸
	زن	۵۵۹	۳۶/۷	۳۸/۲
	بی پاسخ	۵۷	۳/۷	-
	جمع	۱۵۲۲	۱۰۰	۱۰۰
۲	مجرد	۴۹۱	۳۲/۳	۳۳/۶
	متاهل	۹۷۰	۶۳/۷	۶۶/۴
	بی پاسخ	۶۱	۴/۰	-
	جمع	۱۵۲۲	۱۰۰	۱۰۰
۳	۲۵ و پایین تر	۳۱۵	۲۰/۷	۲۱/۸
	۲۶-۵۰	۸۷۹	۵۷/۷	۶۰/۵
	بالتر از ۵۰	۲۶۳	۱۷/۳	۱۷/۷
	بی پاسخ	۶۵	۴/۳	-
جمع	۱۵۲۲	۱۰۰	۱۰۰	
۴	زیر دیپلم	۲۱۹	۱۴/۴	۱۵/۰
	دیپلم	۴۶۲	۳۰/۳	۳۱/۶
	کاردانی	۱۶۹	۱۱/۱	۱۱/۶
	کارشناسی	۴۵۲	۲۹/۷	۳۱/۰
	کارشناسی ارشد	۱۴۹	۹/۸	۱۰/۲
	دکتري	۹	۰/۶	۰/۶
	بی پاسخ	۶۲	۴/۱	-
	جمع	۱۵۲۲	۱۰۰	۱۰۰

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۱۸۷

مرتبط با ابعاد توسعه (۳۹ گویه) بر اساس طیف لیکرت جهت بررسی وضعیت پارکها در ابعاد مختلف کالبدی- ساختاری (۹ گویه)، زیست محیطی (۸ گویه)، اقتصادی- اجتماعی (۱۳ گویه) و فرهنگی- آموزشی (۹ گویه) بوده است.

- محدوده و قلمرو پژوهش

محدوده مورد مطالعه (پارکهای) شهر شیراز بوده است. شهر شیراز دارای ۵ پارک شهری، ۹ پارک منطقه ای، ۴۱ پارک ناحیه ای، ۴۰ پارک محله ای و ۱۲۲ پارک همسایگی می باشد که به ترتیب مساحت، ۷۹۶۹۴۷ متر مربع، ۵۰۹۰۰۴ متر مربع، ۹۳۶۲۲۰ متر مربع، ۳۴۲۱۹۲ متر مربع و ۲۶۸۵۷۶ متر مربع را به خود اختصاص داده اند (سازمان پارکها و فضای سبز شهر شیراز، ۱۳۹۲).

- یافته های پژوهش

- ویژگیهای دموگرافیک و توزیع پاسخگویان

جدول شماره ۱ توزیع فراوانی پاسخگویان تحقیق (نمونه آماری) را از نظر ویژگیهای دموگرافیک (جمعیت شناسی) نشان می دهد. بر اساس یافته های توصیفی به دست آمده از پژوهش اکثریت پاسخگویان مرد و متاهل بوده اند. بررسی گروه سنی نمونه آماری در این پژوهش نشان داد که میانگین سنی پاسخگویان ۳۷/۱۴ سال (۳۷ سال و ۵۲ روز) می باشد. بیشترین مراجعه کنندگان به پارکها متعلق به گروه سنی ۲۶ تا ۵۰ سال بودند. همچنین یافته ها نشان می دهد که ۲۱/۸ درصد از پاسخگویان کمتر از ۲۵ سال، ۶۰/۵ درصد معتبر بین ۲۶ تا ۵۰ و ۱۷/۷ درصد بالاتر از ۵۰ سال سن داشته اند. از سوی دیگر میزان تحصیلات پاسخگویان در شش سطح زیر دیپلم، دیپلم، کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری می باشد که از کل نمونه تحقیق بیشترین میزان فراوانی و درصد مربوط به تحصیلات در سطح دیپلم و پس از آن بیشترین میزان فراوانی و درصد تحصیلات افراد، مربوط به سطح کارشناسی (۳۱/۰ درصد معتبر) می باشد. کمترین درصد مربوط به سطح تحصیلی دکتری

بوده است.

به منظور انجام برنامه ریزی های بهینه برای پارکها، یکی از مهمترین موارد، بررسی توزیع مراجعه کنندگان بر اساس نوع مراجعه و هدف از مراجعه به پارکها می باشد که در این پژوهش به آن مبادرت گردیده است. یافته های حاصل بیانگر آن است که از کل نمونه تحقیق اکثریت افراد (۵۰/۱ درصد) به صورت خانوادگی به پارکها مراجعه می نمایند. همچنین بیشترین درصد از مراجعات خانوادگی به پارکها در مقیاس شهری صورت گرفته است. بیشترین میزان مراجعه به پارکها بصورت انفرادی مربوط به پارکهای محله ای- همسایگی می باشد و بیشترین نوع مراجعه همراه با دوستان (جمع دوستانه) در پارکهای ناحیه ای و بیشترین نوع مراجعه بصورت همراهی با افراد محله در پارکهای محله ای- همسایگی صورت گرفته است. سایر یافته ها نشان می دهد که هدف از مراجعه اکثریت افراد (۴۶/۹ درصد) تفریح، سرگرمی و پر کردن اوقات فراغت می باشد. پس از آن به ترتیب انجام فعالیتهای ورزشی، محیط آرام و کسب آرامش، ایجاد و گسترش تعاملات اجتماعی و مطالعه از دیگر اهداف بوده اند. نتایج بررسی ها نشان می دهد که در همه انواع پارکها بیشترین درصد از هدف مراجعه به پارکها "تفریح" بوده است. دومین هدف از مراجعه به پارکها به ورزش اختصاص یافته است؛ بجز پارکهای محله ای- همسایگی که این هدف در اولویت بعدی (سوم) قرار دارد. اولویت سوم نیز در اکثر پارکها کسب آرامش بوده است. مقایسه هدف از مراجعه به پارکها نشان می دهد که با توجه به نتایج به دست آمده در همه انواع پارکها باید شرایط و لوازم تفریح و سرگرمی افراد را فراهم آورد و در پارکهای شهری و بعد از آن پارکهای منطقه ای نگاه

جدول ۲. توزیع پاسخگویان بر اساس نوع و هدف مراجعه به پارکها

ردیف	متغیر	فراوانی	درصد فراوانی	درصد معتبر
۱	جمع مراجعه همراهی	تنها	۲۶۳	۱۷/۴
		خانواده	۷۵۵	۴۹/۵
		دوستان	۴۰۳	۲۶/۵
		همکلاسی	۳۶	۲/۴
		هم محله‌ای	۵۱	۳/۴
		بی پاسخ	۱۴	۰/۹۹
		جمع	۱۵۲۲	۱۰۰
۲	هدف از مراجعه	تفریح	۷۰۳	۴۶/۲
		ورزش	۳۰۲	۱۹/۸
		کسب آرامش	۲۸۱	۱۸/۵
		ارتباطات اجتماعی	۱۲۳	۸/۱
		مطالعه	۹۰	۵/۹
		بی پاسخ	۲۳	۱/۵
		جمع	۱۵۲۲	۱۰۰

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۱۸۹

می دهد که اکثریت پاسخگویان (۲۵/۷ درصد) آن را در حد متوسط ارزیابی کرده اند و از دید ۱۶/۰ درصد از افراد زیاد و ۱۰/۴ درصد از افراد در حد بسیار زیاد بوده است. در زمینه میزان مصرف قلیان، در مجموع بیش از ۶۲/۴ درصد از افراد بیان داشته اند که میزان مصرف قلیان در پارکها بیش از حد متوسط و در حد زیاد و بسیار زیاد می باشد. همچنین بر اساس یافته های تحقیق، ۲۰/۸ درصد از شهروندان بیان داشتند که در حد زیاد شاهد مصرف مواد مخدر توسط معتادین در پارکها بوده اند و ۳۴۸ نفر (۲۲/۹ درصد) از افراد نیز میزان آن را بسیار زیاد عنوان کرده اند. از سوی دیگر پارکها از سوی شهروندان به عنوان یکی از کانونهای خرید و فروش مواد مخدر شناخته شده اند. چنانچه حدود ۳۷/۷ درصد از آنها معتقدند که پارکها در حد زیاد و بسیار زیاد محل خرید و فروش مواد مخدر می باشند. حضور ارادل و اوباش نیز از دیگر آسیبهای موجود در پارکها و فضای سبز می باشد که بر امنیت اجتماعی تاثیرات سوء دارد. اگر چه از

ویژه ای به کارکرد تفریحی آنها مبذول داشت. وضعیت آسیبهای اجتماعی و جرایم در پارکها از دیدگاه شهروندان مراجعه کننده به پارکها امنیت اجتماعی به عنوان یکی از مهمترین فاکتورهای توسعه در جامعه مورد توجه بوده و به منظور بررسی وضعیت توسعه جوامع در پژوهش های مختلف مورد سنجش قرار گرفته است. لذا در این تحقیق نیز به بررسی وضعیت و سنجش میزان آسیبهای اجتماعی و جرایم در پارکها و مشاهده آن توسط مراجعه کنندگان اقدام گردید. مولفه های مختلف آسیب اجتماعی در قالب مقیاس و طیف لیکرت در جدول شماره ۳ محاسبه و ارائه شده است که شامل میزان مشاهده دزدی، مصرف قلیان، استعمال مواد مخدر، خرید و فروش مواد مخدر، حضور ارادل و اوباش، منازعه (زد و خورد)، وجود کارتن خواب، تكدی گری و تخریب محیط زیست بوده است. توزیع شهروندان پاسخگوی تحقیق بر اساس دیدگاه آنها در زمینه مشاهده میزان دزدی در پارکها نشان

جدول ۳. توزیع پاسخگویان بر حسب ارزیابی از میزان آسیبهای اجتماعی در پارکها

ردیف	آسیب اجتماعی	آماره	نمبر پاسخ	نمبر	متوسط	نمبر	جمع	میزان آسیبهای اجتماعی	
								میانگین	اولویت
۱	دزدی	فرآوانی	۲۹۲	۳۸۷	۳۹۱	۲۴۴	۲۰۸	۱۵۲۲	۲/۸۰
		درصد	۱۹/۲	۲۵/۴	۲۵/۷	۱۶/۰	۱۳/۷	۱۰۰	
۲	مصرف قلیان	فرآوانی	۱۲۷	۱۶۸	۲۲۷	۳۸۲	۵۶۸	۱۵۲۲	۳/۷۲
		درصد	۸/۳	۱۱/۰	۱۸/۲	۲۵/۱	۳۷/۳	۱۰۰	
۳	مصرف مواد مخدر	فرآوانی	۲۵۱	۲۵۲	۳۵۴	۳۱۷	۳۴۸	۱۵۲۲	۳/۱۷
		درصد	۱۶/۵	۱۶/۶	۲۳/۳	۲۰/۸	۲۲/۹	۱۰۰	
۴	خرید و فروش مواد مخدر	فرآوانی	۳۲۳	۲۶۳	۳۶۱	۲۶۷	۳۰۸	۱۵۲۲	۲/۹۸
		درصد	۲۱/۲	۱۷/۳	۲۳/۷	۱۷/۵	۲۰/۲	۱۰۰	
۵	حضور اراذل و اوباش	فرآوانی	۱۶۴	۲۶۰	۳۸۸	۳۳۷	۳۸۳	۱۵۲۲	۳/۳۳
		درصد	۱۰/۸	۱۷/۱	۲۵/۵	۲۱/۵	۲۵/۲	۱۰۰	
۶	منازعه	فرآوانی	۲۲۴	۳۲۵	۴۵۴	۲۸۰	۲۳۹	۱۵۲۲	۲/۹۹
		درصد	۱۴/۷	۲۱/۴	۲۹/۸	۱۸/۴	۱۵/۷	۱۰۰	
۷	کارتن خواب	فرآوانی	۴۲۲	۳۸۳	۳۸۶	۱۹۵	۱۳۶	۱۵۲۲	۲/۵۰
		درصد	۲۷/۷	۲۵/۲	۲۵/۴	۱۲/۸	۸/۹	۱۰۰	
۸	تکدی گری	فرآوانی	۳۴۶	۳۱۳	۳۸۸	۲۴۰	۲۳۵	۱۵۲۲	۲/۸۱
		درصد	۲۲/۷	۲۰/۶	۲۵/۵	۱۵/۸	۱۵/۴	۱۰۰	
۹	تخریب (واندالیسم)	فرآوانی	۲۸۳	۲۶۷	۴۳۲	۲۸۱	۲۵۹	۱۵۲۲	۲/۹۸
		درصد	۱۸/۶	۱۷/۵	۲۸/۴	۱۸/۵	۱۷/۰	۱۰۰	

کم و کم در پارکها به وقوع پیوسته است و از سوی دیگر ۳۵/۵ درصد از افراد نیز در مجموع میزان این معضل را در حد زیاد و بسیار زیاد دانسته‌اند و سایرین نیز آن را متوسط بیان کرده‌اند. مقایسه میزان مولفه‌های آسیب اجتماعی در پارکها در جدول شماره ۳ بیانگر این نکته است که مهمترین و بیشترین میزان آسیبهای اجتماعی در پارکهای شهر شیراز به ترتیب اهمیت و اولویت شامل مصرف قلیان، حضور اراذل و اوباش و مصرف مواد مخدر می‌باشد. با توجه به میزان دامنه میانگین از ۱ تا ۵ محاسبه و بیان گردیده است. میانگین بیش از ۳ نشان دهنده میزان آن آسیب بیش از حد متوسط می‌باشد. شایان ذکر است که از میان نه آسیب موجود، میزان سه آسیب ذکر شده دارای اولویت بیش از حد متوسط و در حد

دیدگاه اکثریت مراجعه کنندگان (۲۵/۵ درصد) در حد متوسط این معضل اجتماعی در پارکها وجود دارد. اما درصد زیادی از افراد عنوان کرده‌اند که به میزان بسیاری شاهد حضور اراذل و اوباش در پارکها بوده‌اند. بیشترین تعداد پاسخگویان عنوان کردند که در حد متوسط شاهد منازعه (زد و خورد) در پارکها بوده‌اند اما وجود افراد کارتن خواب در پارکهای شهر شیراز بسیار کم و کم دانسته‌اند. وندالیسم و از جمله تخریب در پارکها که شامل شکستن شاخه‌های درختان و آسیب به گلهاء، چمن و درختان و یا وسایل و امکانات پارک و .. می‌باشد. به عنوان یک پدیده و آسیب و مشکل اجتماعی - فرهنگی - روانی مورد توجه نظریه پردازان و محققان علوم اجتماعی می‌باشد. ۳۶/۱ درصد از پاسخگویان این تحقیق معتقدند که این معضل در حد بسیار

زیاد بوده‌اند. همچنین میزان مصرف قلیان دارای بیشترین تکرار عدد ۵ (بسیار زیاد)، حضور کارتن خواب دارای بیشترین تکرار عدد ۱ (بسیار کم) و سایر موارد دارای بیشترین تکرار عدد ۳ (میزان متوسط) بوده‌اند.

یافته‌های حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که میانگین میزان آسیب اجتماعی (۹ گویه مذکور بر مبنای عدد ۱ تا ۵) عدد ۳ بدست آمده است. بنابراین در مجموع بر اساس دیدگاه شهروندان میزان میانگین کلی آسیب اجتماعی در پارکها در حد متوسط می‌باشد. مقایسه میانگین آسیب اجتماعی در پارکها بر اساس نوع پارک نشان می‌دهد که بیشترین میزان آسیب از نظر مراجعه کنندگان در پارکهای شهری و کمترین میزان آسیب اجتماعی در پارکهای محله‌ای- همسایگی بوده است.

جدول ۴. میزان آسیب اجتماعی در پارکهای شهر شیراز از دید شهروندان مراجعه کننده به پارکها

نام متغیر	میانگین	انحراف استاندارد
آسیب اجتماعی	۳/۰	۱/۰۳

بررسی دیدگاه شهروندان در زمینه وضعیت پارکهای شهر شیراز در جهت توسعه پایدار شهری

به منظور بررسی وضعیت پارکهای شهر شیراز به عنوان مهمترین فضای سبز شهری، مولفه‌های مرتبط با توسعه پایدار شهری در فضای سبز در قالب ابعاد مختلف شناسایی و مورد ارزیابی قرار گرفتند. جدول شماره ۵ نشان دهنده وضعیت گویه‌های مورد نظر میباشد. در مجموع ۳۹ گویه‌ی مورد نظر در قالب ۴ بعد اصلی شامل: ابعاد کالبدی- ساختاری، زیست محیطی، اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی- آموزشی مورد بررسی قرار گرفته‌اند که به ترتیب شامل ۹، ۸، ۱۳ و ۹ گویه می‌باشند.

بررسی میانگین (طیف ۱ تا ۵) مولفه‌های مرتبط به وضعیت پارکهای شهر شیراز در جهت توسعه

پایدار شهری، یافته‌های پژوهش بیانگر این نکته است که از ۳۹ گویه موجود، ۱۵ گویه، بالاتر از سطح متوسط (میانگین در طیف بالاتر از ۳) ولی کمتر از حد مطلوب و یک گویه در حد متوسط ارزیابی شده‌اند. بر اساس دیدگاه شهروندان مراجعه کننده به پارکها بهترین وضعیت در پارکها به ترتیب مربوط به مولفه‌های: بهره از نوآوری و خلاقیت در طراحی، ساخت و توسعه پارکها و فضای سبز (میانگین ۶۹/۳)، سلامت روحی و روانی، تسکین روحیه و ایجاد آرامش (میانگین ۳/۵۰)، احساس لذت از پارکها و فضای سبز (میانگین ۳/۴۷)، تاثیر وجود پارکها و فضای سبز موجود در ایجاد سرزندگی شهری (میانگین ۳/۴۵)، موجب شدن تعدیل دما، ایجاد رطوبت و بهبود کیفیت محیط (میانگین ۳/۳۲)، افزایش و بهبود ارتباطات و همبستگی اجتماعی (میانگین ۳/۳۲)، فراهم آوردن فضای جذاب و مناسب برای فراغت و روابط اجتماعی (میانگین ۳/۲۴)، فاصله مناسب (نزدیک بودن) به مراکز جمعیتی و مسکونی (میانگین ۳/۱۶)، تاثیر در کاهش آلودگیهای صوتی، بصری، و هوا... (میانگین ۳/۱۵)، میزان دسترسی (میانگین ۳/۱۴)، مطابق بودن با شرایط آب و هوایی و اقلیم از نظر (نوع پوشش، تراکم و گونه‌های گیاهی و ...) (میانگین ۳/۱۳)، تناسب با محیط شهر (میانگین ۳/۰۲)، وضعیت پارکها و فضای سبز از جهت زیبایی (میانگین ۳/۰۱)، افزایش آگاهی در زمینه فضای سبز و اهمیت آن با حضور در پارکها و فضای سبز موجود (میانگین ۳/۰)، می‌باشد. سایر گویه‌ها دارای وضعیت نه چندان مطلوب (با میانگین کمتر از حد متوسط ۳) ارزیابی شده‌اند. بدترین وضعیت در بین مولفه‌های توسعه پایدار مورد ارزیابی مربوط به سرمایه گذاری بر امکانات غذایی فروشی در پارکها با میانگین ۲/۳۸ بوده است. پس از آن، سرمایه گذاری مناسب اقتصادی در پارکها (میانگین ۲/۴۰)، وضعیت پارکینگ در پارکها (میانگین ۲/۴۴)، وضعیت توزیع عادلانه پارکها (میانگین ۲/۵۱)، وضعیت توزیع عادلانه امکانات

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۱۹۱

جدول ۵. توزیع پاسخگویان بر حسب ارزیابی از وضعیت پارکهای موجود در راستای تحقق توسعه پایدار شهری

ردیف	مولفه‌ها	آماره	وضعیت					میانگین رتبه‌ای
			بسیار ضعیف	ضعیف	متوسط	مطلوب	بسیار مطلوب	
۱	فاصله مناسب (نزدیک بودن) به مراکز جمعیتی و مسکونی	فراوانی	۱۵۴	۲۴۴	۵۵۵	۲۲۶	۲۳۲	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۱۰/۱	۱۶/۰	۳۶/۵	۲۲/۱	۱۵/۳	۱۰۰
۲	فاصله مناسب (نزدیک بودن) به مراکز فرهنگی و آموزشی	فراوانی	۲۰۰	۳۳۷	۶۰۲	۱۹۴	۸۹	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۱۳/۱	۲۸/۷	۳۹/۶	۱۲/۷	۵/۸	۱۰۰
۳	دارا بودن راههای ورودی و خروجی از چهار سو	فراوانی	۱۵۴	۳۱۲	۶۶۱	۳۰۹	۸۶	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۱۰/۱	۲۰/۵	۴۲/۴	۲۰/۳	۵/۷	۱۰۰
۴	بهره از نوآوری و خلاقیت در طراحی، ساخت و توسعه پارکها و فضای سبز	فراوانی	۲۰۹	۴۳۳	۵۷	۲۳۶	۷۴	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۱۳/۷	۲۸/۴	۳۷/۵	۱۵/۵	۴/۹	۱۰۰
۵	وضعیت دسترسی	فراوانی	۸۵	۲۲۸	۷۱۵	۳۷۸	۱۱۶	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۵/۶	۱۵/۰	۴۷/۰	۲۴/۸	۷/۶	۱۰۰
۶	وضعیت پارکها و فضای سبز از جهت زیبایی	فراوانی	۹۲	۳۱۵	۶۸۸	۳۳۷	۹۰	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۶/۰	۲۰/۷	۴۵/۲	۲۲/۱	۵/۹	۱۰۰
۷	مکان مناسب	فراوانی	۸۷	۲۴۴	۷۱۰	۲۸۱	۱۰۰	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۵/۷	۱۶/۰	۴۶/۶	۲۵/۰	۶/۶	۱۰۰
۸	وجود پارکینگ مناسب در پارکها و فضای سبز	فراوانی	۲۵۹	۴۳۵	۴۸۷	۱۸۰	۶۱	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۲۳/۶	۲۸/۶	۳۲/۰	۱۱/۸	۴/۰	۱۰۰
۹	مناسب بودن ادوات و تجهیزات بکار رفته در پارکها	فراوانی	۲۳۰	۴۳۵	۶۱۱	۲۰۹	۳۷	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۱۵/۱	۲۸/۶	۴۰/۱	۱۳/۷	۲/۴	۱۰۰
۱۰	تاثیر در کاهش آلودگیهای صوتی، بصری، و هوا...	فراوانی	۱۴۲	۲۸۶	۵۰۳	۲۸۷	۲۰۴	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۹/۳	۱۸/۸	۳۲/۰	۲۵/۴	۱۲/۴	۱۰۰
۱۱	بهره‌وری از منابع مورد استفاده در پارکها و فضای سبز (آب و خاک و ...) به شیوه صحیح و اصولی	فراوانی	۱۷۴	۳۷۷	۶۱۳	۲۷۹	۷۹	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۱۱/۴	۲۴/۸	۴۰/۳	۱۸/۳	۵/۲	۱۰۰
۱۲	مناسب بوده وضعیت بهداشتی پارکها و فضای سبز	فراوانی	۱۹۱	۳۱۹	۵۹۵	۳۰۰	۱۱۷	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۱۲/۵	۲۱/۰	۳۹/۱	۱۹/۷	۷/۷	۱۰۰
۱۳	موجب شدن پیوند شهروندان با طبیعت	فراوانی	۷۷	۲۱۶	۵۱۲	۴۷۵	۲۴۲	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۵/۱	۱۴/۲	۳۲/۶	۳۱/۲	۱۵/۹	۱۰۰
۱۴	استفاده از تکنولوژی آبیاری متناسب با نیاز گیاهی	فراوانی	۱۷۹	۳۴۷	۵۸۷	۳۱۲	۹۷	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۱۱/۸	۲۲/۸	۳۸/۶	۲۰/۵	۶/۴	۱۰۰
۱۵	مطابق بودن با شرایط آب و هوایی و اقلیم از نظر (نوع پوشش، تراکم و گونه‌های گیاهی و ...)	فراوانی	۹۶	۲۵۳	۶۵۱	۳۹۹	۱۲۳	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۶/۳	۱۶/۶	۴۲/۸	۲۶/۲	۸/۱	۱۰۰

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۱۹۲

ردیف	مولفه‌ها	آماره	وضعیت					
			بسیار ضعیف	ضعیف	متوسط	مطلوب	بسیار مطلوب	جمع کل
۱۶	موجب شدن تعدیل دما، ایجاد رطوبت و بهبود کیفیت محیط	فراوانی	۷۸	۲۴۷	۵۳۰	۴۴۹	۲۱۸	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۵/۱	۱۶/۲	۳۴/۸	۲۹/۵	۱۴/۳	۱۰۰
۱۷	تناسب با محیط شهر	فراوانی	۱۰۴	۲۹۱	۷۱۴	۲۹۴	۱۱۹	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۶/۸	۱۹/۱	۴۶/۹	۱۹/۳	۷/۸	۱۰۰
۱۸	امکانات اغذیه فروشی	فراوانی	۲۸۸	۴۴۹	۴۶۱	۱۷۲	۵۲	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۲۵/۵	۲۹/۵	۳۰/۳	۱۱/۳	۳/۴	۱۰۰
۱۹	میزان سرمایه‌گذاری مناسب اقتصادی در پارکها	فراوانی	۳۵۱	۴۵۴	۵۲۱	۱۴۹	۴۷	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۲۳/۱	۲۹/۸	۳۴/۲	۹/۸	۳/۱	۱۰۰
۲۰	انطباق احداث و توسعه پارکها و فضای سبز با وضعیت اقتصادی شهر	فراوانی	۲۳۳	۴۴۷	۶۱۱	۱۸۰	۵۱	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۱۵/۳	۲۹/۴	۴۰/۱	۱۱/۸	۳/۴	۱۰۰
۲۱	توزیع عادلانه فضاهای سبز شیراز در مناطق مختلف شهر	فراوانی	۳۳۱	۳۸۳	۵۶۳	۱۹۳	۵۲	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۲۱/۷	۲۵/۲	۳۷/۰	۱۲/۷	۳/۴	۱۰۰
۲۲	استفاده گروههای مختلف درآمدی به طور عادلانه از فضاهای سبز شهر شیراز	فراوانی	۲۰۲	۳۷۸	۵۹۱	۲۶۳	۸۸	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۱۳/۳	۲۴/۸	۳۸/۸	۱۷/۳	۵/۸	۱۰۰
۲۳	توزیع عادلانه خدمات و امکانات مربوط به پارکهای موجود در بین مناطق مختلف	فراوانی	۲۴۷	۴۵۱	۵۹۲	۱۷۵	۵۷	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۱۶/۲	۲۹/۶	۳۸/۹	۱۱/۵	۳/۷	۱۰۰
۲۴	فعالیت تشکل‌های غیر دولتی (NGOها) در جهت توسعه فضای سبز شهر شیراز	فراوانی	۱۹۱	۴۳۶	۵۲۳	۲۵۶	۱۱۶	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۱۲/۵	۲۸/۶	۳۴/۴	۱۶/۸	۷/۶	۱۰۰
۲۵	امنیت اجتماعی	فراوانی	۲۴۸	۳۳۶	۴۵۸	۳۳۵	۱۴۵	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۱۶/۳	۲۲/۱	۳۰/۱	۲۲/۰	۹/۵	۱۰۰
۲۶	افزایش و بهبود ارتباطات و همبستگی اجتماعی	فراوانی	۱۰۱	۲۱۴	۵۱۸	۴۷۷	۲۱۲	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۶/۶	۱/۱۴	۳۴	۳/۳۱	۱/۱۴	۱۰۰
۲۷	سلامت روحی و روانی، تسکین روحیه و ایجاد آرامش	فراوانی	۷۲	۱۶۴	۴۹۴	۵۱۲	۲۸۰	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۴/۸	۱۰/۸	۳۲/۴	۳۳/۶	۱۸/۴	۱۰۰
۲۸	فراهم آوردن فضای جذاب و مناسب برای فراغت و روابط اجتماعی	فراوانی	۹۲	۳۴۶	۵۷۷	۴۱۳	۱۹۴	۱۵۲۲
		درصد معتبر	۶/۰	۱۶/۲	۳۷/۹	۲۷/۱	۱۲/۷	۱۰۰

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۱۹۳

و بعد زیست محیطی توسعه پایدار در حد متوسط و اندکی بالاتر و سایر ابعاد کمتر از حد متوسط ارزیابی شده‌اند. لذا شایسته است به منظور توسعه پایدار شهری، در جهت بهبود وضعیت فضای سبز شهر شیراز بویژه پارکها گام اساسی برداشته شود و به بهبود تمام ابعاد توسعه اقدام گردد.

دامنه میانگین بین ۱ تا ۵ می‌باشد. بررسی میانگین وضعیت پارکها در هر یک از ابعاد توسعه و میانگین توسعه کل (همه ابعاد) به تفکیک نوع پارک در جدول شماره ۷ قابل مشاهده می‌باشد.

در پارکهای شهری بعد کالبدی- ساختاری میانگین ۲/۸۵، بعد زیست محیطی میانگین ۳/۰۱، بعد اقتصادی و اجتماعی میانگین ۲/۹۳ و بعد فرهنگی- آموزشی میانگین ۲/۸۵ را دارا می‌باشد. همچنین میانگین کل توسعه (همه ابعاد) ۲/۹۱ محاسبه شده است. به طور کلی می‌توان بیان نمود که از دید

و خدمات موجود در پارکها در مناطق مختلف (میانگین ۲/۵۷)، انطباق وضعیت پارکها با وضعیت اقتصادی شهر (میانگین ۲/۵۹)، در جایگاه بعدی قرار می‌گیرند.

در نهایت ابعاد مختلف توسعه پایدار بر اساس گویه‌های مربوط محاسبه و نتایج آن در جدول ۶ آورده شده است. بررسی میانگین‌ها نشان می‌دهد که بر اساس دیدگاه پاسخگویان، پارکها در هیچ یک از ابعاد توسعه از وضعیت چندان مطلوبی برخوردار نیستند. بنابراین نتیجه می‌گیریم که پارکهای موجود در شهر شیراز (به عنوان نماینده فضای سبز) نتوانسته‌اند در حد چندان مطلوبی در راستای تحقق توسعه پایدار شهری گام بردارند. گرچه در برخی از جنبه‌ها تا حد متوسط توسعه یافته‌اند. مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که بدترین وضعیت مربوط به بعد اقتصادی- اجتماعی می‌باشد

جدول ۶. وضعیت پارکها از ابعاد مختلف پایداری از دیدگاه شهروندان مراجعه کننده

ردیف	ابعاد توسعه	میانگین	انحراف استاندارد
۱	کالبدی - ساختاری	۲/۸۶	۰/۵۵۶
۲	زیست محیطی	۳/۰۷	۰/۶۹۱
۳	اقتصادی - اجتماعی	۲/۸۲	۰/۵۱۸
۴	فرهنگی - آموزشی	۲/۹۶	۰/۶۷۱

جدول ۷. وضعیت پارکها در راستای تحقق توسعه پایدار (در ابعاد مختلف) بر حسب نوع پارک

ردیف	نوع پارک	وضعیت ابعاد توسعه									
		کالبدی - ساختاری		زیست محیطی		اقتصادی - اجتماعی		فرهنگی - آموزشی			
		انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین		
۱	شهری	۲/۸۵	۰/۵۳۲	۳/۰۱	۰/۶۰۸	۲/۹۳	۰/۶۷۶	۲/۸۵	۰/۴۹۰	۲/۹۱	۰/۴۷۲
۲	منطقه‌ای	۲/۸۷	۰/۵۵۶	۳/۲۱	۰/۷۱۰	۲/۸۴	۰/۴۸۹	۳/۰۵	۰/۶۷۴	۲/۹۹	۰/۵۰۸
۳	ناحیه‌ای	۲/۹۵	۰/۵۶۴	۳/۱۱	۰/۶۸۶	۲/۸۵	۰/۵۱۵	۲/۹۶	۰/۶۳۱	۲/۹۷	۰/۵۰۰
۴	محله‌ای - همسایگی	۲/۷۸	۰/۵۶۰	۲/۹۶	۰/۷۳۰	۲/۷۲	۰/۵۶۳	۲/۹۰	۰/۶۹۴	۲/۸۴	۰/۵۴۹

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۱۹۴

شهروندان، در هیچ یک از ابعاد توسعه و در هیچ کدام از انواع پارکها؛ توسعه از وضعیت چندان مطلوبی برخوردار نمی باشد اگر چه بعد زیست محیطی با اندکی تفاوت در وضعیت بهتری قرار گرفته است و مقایسه میانگین کل توسعه به تفکیک نوع پارک دلالت بر بهتر بودن وضعیت در پارکهای منطقه‌ای و بدترین وضعیت در پارکهای محله‌ای - همسایگی دارد. لذا چنانچه بخواهیم پارکها و فضاهای سبز موجود در جهت توسعه پایدار شهری گام موثری بردارند، باید در تمام ابعاد توسعه و همچنین برای تمام انواع پارکها برنامه ریزی مناسب در جهت بهبود وضعیت موجود داشته باشیم اگر چه شایان ذکر و ضروری است بعد اقتصادی - اجتماعی با توجه به بدتر بودن وضعیت موجود از دید شهروندان، مورد توجه خاص قرار گیرد.

به منظور مقایسه میانگین و همچنین آزمون معنی دار بودن تفاوت در میانگین کل توسعه بر اساس نوع عملکرد پارکها، در بین چهار دسته پارک شهری، منطقه‌ای، ناحیه‌ای، محله‌ای - همسایگی از آزمون آنالیز واریانس One way ANOVA (Post Hoc) تعقیبی (Tukey) نشان داد که بین پارکهای منطقه‌ای با محله‌ای - همسایگی و ناحیه‌ای با محله‌ای - همسایگی اختلاف میانگین معنی دار در زمینه میزان توسعه پارکها وجود دارد. همچنین به منظور مقایسه میانگین در هر یک از ابعاد مختلف توسعه بر اساس نوع عملکرد پارکها، در بین چهار دسته پارک شهری، منطقه‌ای، ناحیه‌ای، محله‌ای - همسایگی از آزمون آنالیز واریانس One way ANOVA (Post Hoc) تعقیبی (Tukey) نشان داد که بین پارکهای منطقه‌ای با محله‌ای - همسایگی و ناحیه‌ای با محله‌ای - همسایگی اختلاف میانگین معنی دار در زمینه میزان توسعه پارکها وجود دارد. همچنین به منظور مقایسه میانگین در هر یک از ابعاد مختلف توسعه بر اساس نوع عملکرد پارکها، در بین چهار دسته پارک شهری، منطقه‌ای، ناحیه‌ای، محله‌ای - همسایگی از آزمون آنالیز واریانس One way ANOVA (Post Hoc) تعقیبی (Tukey) نشان داد که بین پارکهای منطقه‌ای با محله‌ای - همسایگی و ناحیه‌ای با محله‌ای - همسایگی اختلاف میانگین معنی دار در زمینه میزان توسعه پارکها وجود دارد.

شهری، منطقه‌ای، ناحیه‌ای، محله‌ای - همسایگی، از آزمون آنالیز واریانس One way ANOVA استفاده گردید. نتایج نشان می دهد که اختلاف معنی داری در میزان وضعیت توسعه در بین چهار گروه از پارکها در شهر شیراز وجود دارد. یافته‌های به دست آمده از آزمون تعقیبی Tukey نشان داد که بین پارکهای منطقه‌ای با محله‌ای - همسایگی و ناحیه‌ای با محله‌ای - همسایگی اختلاف میانگین معنی دار در زمینه میزان توسعه پارکها وجود دارد. همچنین به منظور مقایسه میانگین در هر یک از ابعاد مختلف توسعه بر اساس نوع عملکرد پارکها، در بین چهار دسته پارک شهری، منطقه‌ای، ناحیه‌ای، محله‌ای - همسایگی از آزمون آنالیز واریانس One way ANOVA (Post Hoc) تعقیبی (Tukey) نشان داد که بین پارکهای منطقه‌ای با محله‌ای - همسایگی و ناحیه‌ای با محله‌ای - همسایگی اختلاف میانگین معنی دار در زمینه میزان توسعه پارکها وجود دارد.

به منظور مقایسه میانگین و همچنین آزمون معنی دار بودن تفاوت در میانگین کل توسعه بر اساس نوع عملکرد پارکها، در بین چهار نوع پارک

جدول ۸. ارزیابی وضعیت پارکهای شهر شیراز در راستای تحقق توسعه پایدار

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد
وضعیت پارکها در راستای تحقق توسعه پایدار	۲/۹۳	۰/۵۱۱

جدول ۹. نتایج تحلیل واریانس یک طرفه وضعیت پارکها (توسعه کل) بر حسب نوع پارک

	میزان واریانس	درجه آزادی	میانگین واریانسها	F	سطح معنی داری
بین گروهی	۵/۰۸۵	۳	۱/۶۹۵	۶/۵۵۳	۰/۰۰۰
درون گروهی	۳۹۲/۳۸۴	۱۵۱۷	۰/۲۹۵		
کل	۳۹۷/۴۶۹	۱۵۲۰	-		

جدول ۱۱. نتایج تحلیل واریانس یک طرفه میزان ابعاد توسعه بر حسب نوع پارک

ابعاد توسعه	میزان واریانس	درجه آزادی	میانگین واریانسها	F	سطح معناداری
کالبدی- ساختاری	بین گروهی	۵/۲۸۶	۳	۵/۷۵	۰/۰۰۱
	درون گروهی	۴۶۵/۱۳۳	۱۵۱۷		
	کل	۴۷۰/۴۱۹	۱۵۲۰		
زیست محیطی	بین گروهی	۱۳/۸۳	۳	۹/۸۲	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۷۱۲/۷۳	۱۵۱۸		
	کل	۷۲۶/۵۶	۱۵۲۱		
اقتصادی- اجتماعی	بین گروهی	۴/۸۱	۳	۶/۰۳	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۴۰۳/۶۶	۱۵۱۸		
	کل	۴۰۸/۴۷	۱۵۲۱		
فرهنگی- آموزشی	بین گروهی	۴/۵۸	۳	۳/۴۱	۰/۰۱۷
	درون گروهی	۶۸۰/۵۰	۱۵۱۸		
	کل	۶۸۵/۰۸	۱۵۲۱		

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۱۹۵

مختلف پارکها اختلاف معنی داری وجود دارد (رد فرضیه صفر). بر اساس آزمون توکی بین میانگین بعد کالبدی- ساختاری در پارکهای ناحیه ای با محله ای- همسایگی اختلاف معنی دار وجود دارد. همچنین بین میانگین بعد زیست محیطی در پارکهای شهری با منطقه ای، شهری با محله ای- همسایگی، ناحیه ای با محله ای- همسایگی، محله ای با منطقه ای و ناحیه ای اختلاف معنی دار وجود دارد. در بعد اقتصادی- اجتماعی بین میانگین وضعیت توسعه در پارکهای شهری با محله ای- همسایگی، منطقه ای با محله ای- همسایگی ناحیه ای با محله ای- همسایگی اختلاف معنی دار وجود دارد. در نهایت نیز بین میانگین بعد فرهنگی- آموزشی در پارکهای منطقه ای با محله ای- همسایگی اختلاف معنی دار

وجود دارد.

نتیجه گیری و جمع بندی

پژوهش حاضر در راستای بررسی وضعیت موجود پارکهای شهر شیراز در راستای تحقق توسعه پایدار شهری از دیدگاه شهروندان مراجعه کننده، به ارزیابی نوع مراجعه، هدف از مراجعه، میزان آسیبهای اجتماعی و شاخصهای توسعه پایدار پرداخته است که نتایج به دست آمده از پژوهش نشان داد بیشترین نوع مراجعه به پارکها در سطح شیراز به صورت خانوادگی می باشد و در بین انواع پارکها بیشترین مراجعه کننده به صورت خانوادگی را پارکهای شهری دارا هستند. بنابراین ضرورت دارد محیط پارکها از جنبه های مختلف متناسب با استفاده خانوادگی باشد. حضور بیشترین مراجعه به صورت انفرادی و همچنین همراه با افراد هم محله ای در پارکهای محله ای- همسایگی بوده است. همچنین هدف از مراجعه اکثریت افراد به پارکها، تفریح عنوان شده است و بعد از آن انجام فعالیتهای ورزشی، کسب آرامش، ایجاد تعاملات اجتماعی و انجام مطالعه در اولویتهای بعدی قرار دارند. از آنجا که پارکها با هدف خدمت رسانی مناسب به شهروندان ایجاد و توسعه یافته اند و با توجه به اهمیت شناخت نیازها و شرایط استفاده کنندگان در برنامه ریزی و مدیریت پارکها در جهت ارتقا توسعه پایدار شهری، نتایج به دست آمده می تواند در این روند یاری رسان باشد. لذا شایسته است پارکهای موجود با توجه به شرایط و نیازهای خاص تجهیز گردند. مقایسه میزان مولفه های آسیب اجتماعی در پارکها بیانگر این نکته است که مهمترین و بیشترین میزان آسیبهای اجتماعی در پارکهای شهر شیراز به ترتیب بر اساس مشاهده بیشترین میزان، شامل مصرف قلیان، حضور ارادل و اوباش و مصرف مواد مخدر می باشد. شایان ذکر است که از میان نه آسیب موجود و مورد بررسی، میزان سه آسیب ذکر شده دارای اولویت بیش از حد متوسط و در حد زیاد بوده اند. مقایسه میانگین آسیب اجتماعی

در پارکها بر اساس نوع پارک نشان می دهد که بیشترین میزان آسیب از نظر مراجعه کنندگان در پارکهای شهری و کمترین میزان آسیب اجتماعی در پارکهای محله ای- همسایگی بوده است.

در پاسخ به هدف و سوال تحقیق مبنی بر بررسی وضعیت پارکهای شهر شیراز بر اساس گویه های مختلف در ابعاد چندگانه توسعه پایدار شهری، نتایج به دست آمده از بررسی میانگین ها نشان می دهد که بر اساس دیدگاه شهروندان پارکها در هیچ یک از ابعاد توسعه در وضعیت چندان مطلوبی قرار ندارند، گرچه در برخی از جنبه ها تا حد متوسط توسعه یافته اند. مقایسه میانگین ها نشان می دهد که بدترین وضعیت مربوط به بعد اقتصادی- اجتماعی می باشد و بعد زیست محیطی توسعه پایدار در حد متوسط و اندکی بالاتر و سایر ابعاد کمتر از حد متوسط ارزیابی شده اند. بدترین وضعیت در بین مولفه های توسعه پایدار مورد ارزیابی، مربوط به سرمایه گذاری- گذاری بر امکانات اغذیه فروشی در پارکها با میانگین ۲/۳۸ بوده است. پس از آن، سرمایه گذاری مناسب اقتصادی در پارکها (میانگین ۲/۴۰)، وضعیت پارکینگ در پارکها (میانگین ۲/۴۴)، وضعیت عادلانه پارکها و فضای سبز (میانگین ۲/۵۱)، وضعیت توزیع عادلانه امکانات و خدمات موجود در پارکها در مناطق مختلف (میانگین ۲/۵۷)، انطباق وضعیت پارکها با وضعیت اقتصادی شهر (میانگین ۲/۵۹)، در جایگاه بعدی قرار می گیرند. میانگین کل وضعیت توسعه در پارکهای شیراز ۲/۹۳ (از ۱ تا ۵) می باشد که نشان دهنده وضعیت نه چندان مطلوب پارکها در راستای تحقق توسعه پایدار شهر شیراز است. مقایسه میانگین کل توسعه به تفکیک نوع پارک دلالت بر بهتر بودن وضعیت در پارکهای منطقه ای و بدترین وضعیت در پارکهای محله ای- همسایگی دارد.

بنابراین نتیجه می گیریم که از دیدگاه شهروندان، پارکهای موجود در شهر شیراز (به عنوان نماینده فضای سبز) نتوانسته اند در حد چندان مطلوبی در

جهت توسعه پایدار شهری گام بردارند. لذا شایسته است به منظور توسعه پایدار شهری، در جهت بهبود وضعیت فضای سبز شهر شیراز بویژه پارکها گام اساسی برداشته شود و به بهبود تمام ابعاد توسعه اقدام گردد.

- پیشنهادها

در نهایت با توجه به نتایج مذکور، اعمال تدابیر لازم از طریق راهبردها و راهکارهای ذیل پیشنهاد می گردد:

- توسعه فضاهای سبز عمومی (پارکها) با توجه به نیازهای گروه هدف.

- توجه به اهمیت دسترسی در استفاده شهروندان از پارکها و افزایش قابلیت دسترسی آنها با در نظر گرفتن گروههای هدف (افراد سالخورده، جوان، کودکان و نیز شاخصهای تراکم شهری (تراکم جمعیتی و تراکم ساختمانی) که در نهایت منجر به ارتقاء میزان استفاده از فضای سبز و ارتقاء کیفی زندگی شهروندان خواهد شد.

- اقتباس معیارهای واضح و مناسب جهت تصمیم گیری خردمندانه و مشارکتی در زمینه مکان و موقعیت فضاهای سبز شهری جدید و نیز ارزیابی فضاهای سبز موجود.

- ایجاد بانک اطلاعاتی جامع در مورد فضاهای سبز و باز موجود، در حال احداث و نیز فضای سبز مورد نیاز مناطق و کمک به تصمیم بر چگونگی توزیع عادلانه فضایی آنها.

- تدوین و بازنگری طرح جامع فضای سبز شهر شیراز با توجه به ابعاد همه جانبه توسعه پایدار شهری.

- بکارگیری پشستوانه علمی و تحقیقاتی مناسب به منظور طراحی، ساخت، توسعه و تجهیز پارکها بر اساس شرایط اقلیمی و منابع موجود، نیازسنجی شهروندان استفاده کننده و توجه به ویژگیهای جنسیت، سن و ... و فراهم آوردن فضای مناسب برای کودکان، جوانان، سالمندان و بانوان.

- کاهش میزان آسیبهای اجتماعی موجود در پارکها

بر اساس اولویتهای ارائه شده در نتایج پژوهش با ارائه و اجرای برنامه های چند جانبه به منظور برقراری امنیت اجتماعی در پارکها و ایجاد رفاه بیشتر و در نتیجه افزایش رضایتمندی شهروندان از طریق:

-- اجرای برنامه های آموزشی و فرهنگی به منظور تغییر مثبت در سطوح مختلف دانشی، بینشی و رفتاری افراد و آسیب-دیدگان اجتماعی و همچنین پیشگیری از اشاعه آن از طریق تبلیغات، ارائه بروشورها، سمینارها و برنامه های مختلف.

-- افزایش و گسترش فعالیت و همکاری با نیروی انتظامی در تذکر و برخورد با عاملان ایجاد جرایم و آسیبهای اجتماعی از جمله ممانعت از حضور ارادل و اوباش در پارکها، جلوگیری از عرضه و استعمال قلیان و ...

-- طراحی مناسب و مطابق با اصول فنی و شرایط محیطی و اجتماعی موجود در پارکها، به منظور افزایش دید و نظارت و کنترل کافی و جلوگیری از ایجاد محیطهای مستعد و مساعد جرم و آسیبهای اجتماعی به عنوان مثال: جلوگیری از ایجاد فضاهای پرت و تاریک و تامین نظارت اجتماعی دیگران.

- برنامه ریزی و طراحی فضاهای سبز جدید که ظرفیت انطباق پذیری با تغییرات دوره ای محیطی و اقلیمی را دارند (اشاره به نوع درختان، گیاهان، میزان سایه اندازی و ...) و برنامه ریزی یا تدوین برنامه هایی جهت تضمین پایداری اکولوژیکی و زیست محیطی و حفظ ارزش های آنها از طریق استفاده از پوشش های گیاهی مقاوم به خشکی، تامین منابع آبی پایدار و افزایش راندمان آبیاری با توجه به شرایط ویژه اقلیمی و خشکسالیهای چند ساله اخیر.

- استفاده از شیوه های مدیریتی فنی صحیح شامل: آبیاری با تجهیز تکنولوژیهای آبیاری مناسب و تعیین نیاز آبی، استفاده از کارشناسان و کارگران ماهر، افزایش دانش و آگاهی های لازم و نظارت بهینه، اعمال شیوه های صحیح کاشت و نگهداری گیاهان.

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۱۹۷

- ایجاد و تقویت مشارکتهای مردمی همراه با تشویق، توسعه و بهره از توان تشکلهای مردم نهاد در جهت بهبود وضعیت پارکها و ایجاد و نگهداری از فضای سبز شهر شیراز.
- بهبود وضعیت و توسعه تجهیزات و امکانات رفاهی و اغذیه ای در پارکها و افزایش سرمایه گذاری در ایجاد امکانات اغذیه ای (اغذیه فروشی و ...) با توجه به اصول بهداشتی و سلامت برای ارائه خدمات به شهروندان بر اساس نیاز آنها.
- ایجاد و بهبود وضعیت پارکینگ در پارکها بویژه در پارکهای با سطح عملکرد و تعداد مراجعه کننده بیشتر.
- ارائه برنامه های آموزشی و فرهنگی مناسب در پارکها در جهت بهبود و گسترش روابط اجتماعی مناسب، تحکیم بنیان خانواده و بهبود توسعه پایدار اجتماعی و روانی.
- منابع و مآخذ**
- اذانی، مهری. عبدیان راد، میلاد و محمد ملکی. (۱۳۸۹) برنامه ریزی فضای سبز شهری با تاکید بر مناطق گرم و خشک جنوب ایران. فضای جغرافیایی، سال دهم، شماره ی ۳۱، پاییز. صص ۲۶-۱.
- اردشیری، مهیار. (۱۳۷۹) توسعه پایدار و مدیریت شهری. مدیریت شهری. شماره ۳. صص ۱۵-۶.
- امین زاده، بهناز. افشار، دخی. (۱۳۸۱) طراحی و الگوهای رفتاری: پیشنهادی برای بهسازی پارک های شهری. محیط شناسی، ۳۰(۲۹): ۶۰-۴۳.
- بهمن پور، هومن. محرم نژاد، ناصر. (۱۳۸۹) توسعه پایدار فضاهای سبز شهری در شهر تهران.
- پاسبان اسلام، بهمن. تقی پور، عبدالله و غلام رضا وصالی. (۱۳۹۲) نگرشی بر فضای سبز کلان شهر تبریز. مجموعه مقالات اولین همایش ملی راهکارهای توسعه فضای سبز کلان شهر تبریز. صص ۱۳-۷.
- پوراحمد، احمد. (۱۳۸۸) مدیریت فضای سبز شهری منطقه ۹ شهرداری تهران، پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۶۹. صص ۵۰-۲۹.
- پورجعفر، محمد رضا. خدائی، زهرا و علی پور خیری. (۱۳۹۰). رهیافتی تحلیلی در شناخت مولفه ها، شاخص ها و بارزه های توسعه پایدار شهری. مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال سوم، شماره سوم. صص ۳۶-۲۵.
- تقوایی، علی اکبر. محمودی نژاد، هادی. (۱۳۸۵). توسعه پایدار و رفاه اجتماعی شهروندی. جستارهای شهر سازی، شماره پانزدهم و شانزدهم. صص ۴۷-۳۶.
- تقوایی، مسعود. کیومرثی، حسین. (۱۳۹۲). ارزیابی مکان یابی بهینه پارکهای ناحیه ای و منطقه ای شهر شیراز. فصلنامه برنامه ریزی کالبدی- فضایی، سال اول، شماره دوم: ۳۶-۲۶.
- حسین زاده دلیر، کریم. قربانی، رسول و پری شگری فیروز جاه. (۱۳۸۸). تحلیل و ارزیابی کیفی سنجه های پایداری شهری در شهر تبریز. مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، سال اول. شماره دوم. صص ۱۸-۲.
- حمدی، کریم. وظیفه دوست، حسین و احمد هنری جعفرپور. (۱۳۸۸). بررسی تاثیر توریسم تاریخی- فرهنگی بر توسعه پایدار شهری همدان. پژوهشنامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره اول. صص ۷۲-۵۲.
- خاتون آبادی، سیداحمد. (۱۳۸۹). شناسایی ویژگیها و دیدگاه های شهروندان در زمینه اولویتها، نیازها و نحوه مشارکت در حفظ و نگهداری پارکهای شهر اصفهان. سازمان پارکها و فضای سبز و دانشگاه صنعتی اصفهان. گزارش طرح پژوهشی.
- شیخ الاسلامی، علیرضا. کریمی، ببراز و رضا اقبالی. (۱۳۸۸). ارزیابی توسعه پایدار شهری کلانشهر شیراز. چشم انداز زاگرس. سال اول، شماره دوم. صص ۵۲-۳۱.
- نقدی، اسداله. محمدپور، احمد. (۱۳۸۹). ارزیابی مشارکتی در مناطق حاشیه و روستاهای منتخب شهرستان بهار همدان. رفاه اجتماعی، سال دهم، شماره ۳۶، صص ۲۱۵ تا ۲۲۹.
- قرخلو، مهدی. حسینی، سید هادی. (۱۳۸۵).

- شاخص‌های توسعه پایدار شهری. جغرافیا و توسعه‌ی ناحیه‌ای. شماره هشتم. صص ۱۷۷-۱۵۷.
- لاهیجانیان، اکرم‌الملوک. شیعه‌بیگی، شادی. (۱۳۸۹). رویکردی تحلیلی به طراحی و مدیریت پارک‌های شهری و رابطه آن با سلامت شهروندان. هویت شهر، سال پنجم، شماره ۷. صص ۱۰۴-۹۵.
- لاهیجانیان، اکرم‌الملوک. شیعه‌بیگی، شادی. (۱۳۸۹). طراحی و ساماندهی پارکها در محیط زیست شهری. مطالعات مدیریت شهری. سال دوم، شماره دوم. صص ۸۷-۷۱.
- مجنونیان، هنریک. (۱۳۷۴). مباحثی پیرامون پارک‌ها، فضای سبز و تفرجگاه‌ها. سازمان پارک‌ها و فضای سبز تهران، شماره ۴۴.
- محمدی، جمال. محمدی‌ده‌چشمه، مصطفی و منصور ابافت یگانه. (۱۳۸۶). ارزیابی کیفی نقش فضاهای سبز شهری و بهینه‌سازی استفاده شهروندان از آن در شهرکرد. محیط‌شناسی، شماره ۴۴. صص ۱۰۴-۹۵.
- مشکینی، ابوالفضل، رحیمی، محسن، محمدپور، صابر و محمد اکبرپور سراسکانرود. (۱۳۸۹). ارزیابی و تحلیل کاربری‌های شهری با تأکید بر کاربری فضای سبز شهری شهر گلستان. جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره پانزدهم، پاییز و زمستان. صص ۱۱۵-۹۱.
- مفیدی شمیرانی، سید مجید. افتخاری مقدم، علی. (۱۳۸۸). توسعه پایدار شهر، دیدگاه‌ها و اصول اجرایی آن در کشورهای در حال توسعه. ساخت شهر، سال ششم. شماره ۱۲. صص ۲۵-۱۵.
- ملکی، سعید. (۱۳۸۲). شهر پایدار و توسعه پایدار شهری. مسکن شماره ۱۰۲. صص ۵۳-۳۴.
- ملکی، سعید. (۱۳۹۰). سنجش توسعه پایدار در نواحی شهری با استفاده از تکنیکهای برنامه‌ریزی. نمونه‌موردی: ایلام. جغرافیا و توسعه، شماره ۲۱. صص ۱۳۶-۱۱۷.
- موسی کاظمی، سید مهدی و سکینه علی‌اکبری. (۱۳۸۹). تحلیل پایداری زیست‌اجتماعی شهر ایلام با تأکید بر توزیع کاربری فضای سبز. جغرافیا (فصلنامه علمی پژوهشی انجمن جغرافیای ایران)، دوره جدید، سال هشتم، شماره ۲۶. صص ۱۴۹-۱۳۵.
- نقدی، اسداله. محمدپور، احمد. (۱۳۸۹). ارزیابی مشارکتی در مناطق حاشیه و روستاهای منتخب شهرستان بهار همدان. رفاه اجتماعی، سال دهم، شماره ۳۶. صص ۲۱۵ تا ۲۲۹.
- هاشمی، ابراهیم. کافی، محسن. هاشمی، سید محمود و مهدی‌خان سفید. (۱۳۸۸). تجزیه و تحلیل روند تغییرات فضای سبز شهری: مطالعه موردی منطقه دو تهران. علوم محیطی، سال ششم، شماره سوم. صص ۸۶-۷۳.
- Ambrey, C. Fleming, C. (2013). Public green space and life satisfaction in urban Australia. *Urban studies* 51, Pp: 1290-1321.
- Bertram, C. Rehdanz, K. (2014). The role of urban space for human well-being. Working paper, No. 1911, Pp: 1-31. www.ifw-kiel.de/ineteconomics.org
- Chiesura, A. (2004). The role of urban park for the sustainable city, *Landscape and Urban Planning* 68, Pp: 129-138.
- Hall, p. (1993). Toward sustainable, livable and innovative cities for 21st century, in proceedings of the third conference of the world capitals, Tokyo, Pp: 22-28.
- Jones, A. Hillsdon, M. Coombes, E. (2009). Green space access, use, and physical activity: Understanding the effects of area deprivation. *Preventive Medicine*, Vol 49, No 6, Pp: 500-505.
- Jorgensen, A. Hitchmough, J. Dunnett, N. (2007). Woodland as a setting for housing- appreciation and fear and the contribution to residential satisfaction and place identity in warrington new town, UK. *Landscape and urban planning*, Vol 79, No 3, Pp: 273-287.

- Kaplan, S. (1995). The restorative benefits of nature: toward an integrative framework. *Journal of environmental psychology*, Vol 15, Iss 3, Pp: 169-182.
- Kong, Fanhua & Nobukazu Nakagoshi. (2006). Spatial-temporal gradient analysis of urban green spaces in Jinan, China, *Landscape and Urban Planning* 78, Pp: 147-164.
- Mackerron, G. Mourato, S. (2013). Happiness is greater in natural environments. *Global environmental change*, Vol 23, Iss 5, Pp: 992-1000.
- Mc Cormack, G. Rock, M. Toohey, A. Hignell, D. (2010). Characteristics of urban parks associated with park use and physical activity: A review of qualitative research. *Health & Place*, Vol 16, Pp: 712-726.
- Mukoko, S. (1996). On sustainable urban development in sub-saharan Africa, *cities*, 13(40), Pp: 265-271.
- Schetke, S., S. Qureshi, S. Lautenbach, and N. Kabisch. (2016). What determines the use of urban green spaces in highly urbanized areas? Examples from two fast growing Asian cities, *Urban Forestry & Urban Greening*, Vol. 16, Pp. 150-159.
- Schipperijn, J. (2010). Use of urban green spaces. *Forest & landscape research*. Forest & landscape Denmark, Frederiksberg, No 45, P: 155.
- Sugiyama, T. Francis, J. Middeltone, N.O. wen, N. Giles- Cortti, B. (2010). Associations between recreational walking and attractiveness, size and proximity of neighbourhood open spaces. *American journal of public health*, vol 100, No 9, Pp: 1752-1757.
- Sugiyama, T. Leslie, E. Giles-corti, B. Owen, N (2008). Associations of neighbourhood Greenness with physical and mental health: Do walking, social coherence and local social interaction explain the relationships?. *Journal of epidemiology and community health*, vol 62, Pp: 1-6.
- Takano, T. Nakamura, K. Watanabe, M. (2002). Urban residential environments and senior citizens' longevity in megacity areas: the importance of walkable green spaces. *Journal of epidemiol community health*, vol 56, Pp: 913-918.
- Ulrich, R. Simons, R. losito, B. Fiorito, E. Miles, M. Zelson, M. (1991). Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *Journal of environmental psychology*, Vol 11, Iss 3, Pp: 201-230.
- Van den berg, A. Ter heigne, M. (2005). Fear versus fascination: an exploration of emotional responses to natural threats. *Journal of environmental psychology*, Vol 25, Iss 3, Pp 261-272.

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

■ ۲۰۰ ■